

ЗАТВЕРДЖУЮ
Керівник підприємства/установи/організації
(Грантоотримувача)

(посада)
Ректор Львівського національного
університету імені Івана Франка

Володимир МЕЛЬНИК

(підпис)
М.П.

АНОТОВАНИЙ ЗВІТ

про виконану роботу у 2021 році в рамках реалізації проєкту із виконання наукових досліджень і розробок

«Просторові межі українського світу: комплекс уявлень та їхня реалізація в ранньомодерній Україні (XVI–XVIII ст.)»

Назва конкурсу: «Підтримка досліджень провідних та молодих вчених»

Реєстраційний номер Проєкту: 2020.02/0059

Підстава для реалізації Проєкту з виконання наукових досліджень і розробок (реєстраційний номер та назва Проєкту) 2020.02/0059 «Просторові межі українського світу: комплекс уявлень та їхня реалізація в ранньомодерній Україні (XVI–XVIII ст.)».

Рішення наукової ради Національного фонду досліджень України щодо визначення переможця конкурсу «Підтримка досліджень провідних та молодих вчених (назва конкурсу)» протокол від «16-17» «09» 2020 року № 21.

1. ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ ПРО ПРОЄКТ

Тривалість виконання Проєкту

Початок 4. 11. 2020 р. дата укладання Договору про виконання наукових досліджень і розробок;

Закінчення 15. 12. 2022 рік.

Тривалість виконання Проєкту у 2021 році. Початок: 06.05.2021р. Закінчення: 15.12.2021 р.

Загальна вартість Проєкту, грн. 7 386 350 (сім мільйонів триста вісімдесят шість тисяч триста п'ятдесят)

Вартість Проєкту по роках, грн.:

1-й рік 746 770 (сімсот сорок шість тисяч сімсот сімдесят)

2-й рік 3 226 100 (три мільйони двісті двадцять шість тисяч сто)

3-й рік 3 413 480 (три мільйони чотириста тринадцять тисяч чотириста вісімдесят)

2. ІНФОРМАЦІЯ ПРО ВИКОНАВЦІВ ПРОЄКТУ

до виконання Проєкту буде залучено шість виконавців, з них:

доктори наук 3;

кандидати наук 1;

інші працівники 2.

3. ІНФОРМАЦІЯ ПРО ГРАНТООТРИМУВАЧА ТА ОРГАНІЗАЦІЮ(І) СУБВИКОНАВЦЯ(ІВ) ПРОЄКТУ

Грантоотримувачем є Львівський національний університет імені Івана Франка

4. ОПИС ПРОЄКТУ

4.1. Мета Проєкту (до 200 знаків). Цілісно дослідити комплекс притаманних суспільству ранньомодерної України уявлень про український простір, а також стратегії та реальні наслідки реалізації цих уявлень в середині XVII–XVIII ст., коли на базовому рівні були визначені і його сучасна територіальна організація, і стосунки з сусідами.

4.2. Основні завдання Проєкту (до 400 знаків). Дослідити образ у ранньомодерному українському соціумі природних меж свого простору, з'ясувати вплив утворення Гетьманщини на просторові уявлення і практики; простежити освоєння Степу, локалізувати межі території, опанованої уявно і фактично; проаналізувати долю запорозької традиції у трансформаціях кінця XVIII ст., осмислити феномен запорозької спадщини в історії Південної України.

4.3. Детальний зміст Проєкту:

Сучасний стан проблеми (до 400 знаків). На теоретичному рівні плідним є сучасний дискурс про феномен простору. На рівні проблеми добре з'ясовано процес розщеплення у свідомості князів простору “Русь”. Однак не досліджено трансляцію ідей в середовище козаків та міщан. Невивченими залишаються уявлення козацької старшини про південну та східну межу України, вплив на ці уявлення появи Слобожанщини, а також інституціоналізації запорожців.

Новизна Проєкту (до 400 знаків). Проблема вперше осмислюватиметься в тісному переплетенні еволюції в часі суспільних уявлень та механізмів й наслідків їхньої реалізації. У підсумку буде запропоновано цілісну новаторську концепцію, яка матиме міждисциплінарне значення, оскільки стосуватиметься вирішальної доби у формуванні тієї

версії просторової організації українського світу, яка до сьогодні визначає його конфігурацію.

Методологія дослідження (до 400 знаків). Реалізація проєкту враховуватиме перспективи використання міждисциплінарних теоретичних розробок в опціях «символічна географія» та «ментальні мапи». Використовуватиметься теорія фронтиру, опція «імперські студії», методи компаративістики та картографічного моделювання, соціологічні та демографічні методи (коефіцієнти кореляції Крамера, Пірсона, теорія «сили слабких зв'язків»).

5. ОТРИМАНІ НАУКОВІ АБО НАУКОВО-ТЕХНІЧНІ РЕЗУЛЬТАТИ (до 2 сторінок) в поточному році/ в рамках реалізації Проєкту, зокрема:

5.1. Опис наукових або науково-технічних результатів, отриманих в рамках виконання Проєкту (із зазначенням їх якісних та кількісних (технічних) характеристик)

У 2021 р. в рамках реалізації двох ЕВП досягнуто наступних наукових результатів:

1. Підготовлено й видано заплановані збірник документів та монографію:

Територія, мережа поселень, персональний склад запорозького козацтва середини 1770 – початку 1780-х рр.: Збірник документів / Упор. П. Бойко, В. Брехуненко, А. Заяць, О. Амеліна. – Львів; Київ: ЛНУ імені Івана Франка, ІУАД, 2021 – 544 с. ISBN 978-617-10-0641-6

Сухомлин О. Російська військова присутність на території Запорожжя як виклик для запорозького світу (1734–1775): монографія. – Львів; Київ: ЛНУ імені І. Франка; ІУАД, 2021, – 328 с. ISBN 978-617-10-0640-9

2. Видано наукові статті:

Brechunenko W. Od „ojczyzny milej” do protektora Hetmańszczezny: obraz Rzeczypospolitej w świadomości Kozaczyzny // Unie Międzypaństwowe, parlamentaryzm, samorządność. Studia z dziejów ustroju Rzeczypospolitej obojga narodów / Red. W. Urzuszczak, Z. Noga, M. Zwierzykowskoi, K. Fokt. – Warszawa: Wydawnictwo sejmowe, 2020. – S. 15–27.

Брехуненко В. Освоєння українськими козаками території між Дніпром і Доном в уявленнях і практиках XVI–XVII ст. // Нариси з історії освоєння Південної України XV–XVIII ст. / За ред. О. Репана. – Київ: УІНП, 2020. – С. 109–133.

Бойко П. Козацькі зимівники та слободи у формуванні мережі сіл та міст Південної України // Там само. – С. 257–286.

Брехуненко В. Хотин 1621 і посередництво Війська Запорозького у військовій співпраці між Варшавою та донськими козаками // Wschodni Rocznik Humanistyczny. – Lublin, 2021. – Т. XVIII. – No 3. – S. 97–118. doi: 10.36121/vbrekhunenko.18.2021.3.097

Сухомлин О. Д. Російські фортеці на території Запорозжя як флотські бази: зберігання суден Дніпровської флотилії у 1740-хрр. // Чорноморська минувшина: Записки Відділу історії козацтва на півдні України Науково-дослідного інституту козацтва Інституту історії України НАН України. Одеса, – 2021. – Вип. 16. – С. 3–13.

3. Проведено архівну евристику в архівосховищах та відділах рукописів наукових бібліотек Варшави, Кракова, Познані, Курніка: АГАД: *Архів Корони Варшавської* (Татарський відділ, Козацький відділ), *Архів Замоїських (сигнатури: 31, 36, 45, 257, 337, 406, 677, 723, 725, 802, 2860, 3028, 3036, 3112)*, Теки Нарушевича (сигнатури 9, 10); Національна бібліотека, відділ рукописів, сигнатури (51, 1957, 3086); Національний архів (Краків), *Збір Русецьких, Частина 16. (сигнатури: 39, 46, 70, 101)*; *Збір Піноці (сигнатура 452) Архів Славуцький Сангушків* (сигнатури: 67, 75, 102); Бібліотека Чарторийських (Краків), відділ рукописів (сигнатури: 142, 163, 434, 1623, 2576); Бібліотека Польської Академії наук у Кракові, відділ рукописів (сигнатури 368, 1690, 832, 8328, 8329, 8342); Бібліотека Рачинських, відділ рукописів (сигнатури: 8, 11, 33, 72, 80, 88, 138, 16, 1798); Бібліотека Польської академії наук в Курніку, відділ рукописів (сигнатури: 325, 330, 36, 371, 382, 395).

4. Опрацьовано мікрофільми джерел з Російського державного архіву давніх актів: Ф.10, 11, 13,16, 1354, 1355; Російського державного військово-історичного архіву: Ф. 10, 13, 52, 349.

5. Перекладено латиномовні тексти документів збірника: «*Silva rerum: (1648–1665)*», – рукопис Мартина Голінського, Т. 3: (1654–1657)», проведено звірку набраного тексту з оригіналами; написано наукові коментарі до документів збірника «*Silva rerum: (1648–1665)*», – рукопис Мартина Голінського. Т. 3: (1654–1657)» та проведено надзвичайно скрупульозну роботу з відтворення окремих фрагментів рукопису, що були втрачені, але збереглися в інших джерелах. Завдяки цьому вдалося реконструювати текст рукопису.

6. Проведено звірку з оригіналами документів збірника «Еволюція складу населення Південної України в останній чверті XVIII ст.– початку XIX ст. в описово-статистичних джерелах», підготовлено наукові коментарі.

7. Написано текст першого розділу колективної монографії «Просторові межі українського світу: комплекс уявлень та їхня реалізація в ранньомодерній Україні (XVI–XVIII ст.)».

5.2. За наявності науково-технічної продукції обґрунтування її переваг у порівнянні з існуючими аналогами –

Проект передбачає лише наукову продукцію

5.3. Практична цінність отриманих результатів реалізації Проекту для економіки та суспільства (стосується проектів, що передбачають проведення прикладних наукових досліджень і науково-технічних розробок) –

Проект є фундаментальним дослідженням. Водночас досягнуті результати важливі для формування історичної пам'яті українського суспільства засобами політики пам'яті, а також для конкурентоспроможності українського наративу та формування адекватної позиції України в інформаційній війні, зокрема щодо навіювання концепції «Новоросії».

5.4. Опис шляхів та способів подальшого використання результатів виконання Проекту в суспільній практиці.

У 2021 р оприлюднено перші вагомі результати виконання проекту. Уведено до наукового вжитку описово-статистичні джерела та комплекс супровідної документації, що дозволяє суттєво інтенсифікувати дослідження різних ділянок запорозької спадщини та її долі в Південній та Східній Україні, а також імперських трансформацій у краї останньої чверті XVIII ст. Створюючи перспективу для персоніфікації соціально-демографічних змін, які відбувалися вже під імперським котком, документи, що публікуються, є важливою складовою для простеження еволюції етнічного та соціального складу населення, а також генези багатьох населених пунктів краю. Археографічне видання є елементом наукової перевірки концепції «Новоросії», подолання конфлікту пам'ятей і може бути ефективно використане в політиці пам'яті.

Аналогічне наукове і суспільне значення має і монографія, в якій уперше російська військова присутність на теренах Запорожжя стала об'єктом системного дослідження в контексті уніфікаційних процесів на європейському фронтірі XVIII ст. Монографія подає широку панораму масштабів та впливів цієї присутності, повсякдення взаємин російських гарнізонів з населенням Запорожжя, взаємсприйняття запорожців і росіян. Науково обґрунтовано увиразнюючи мізерний вплив російського чинника на заселення та господарське освоєння краю аж до ліквідації Запорожжя (1775) результати дослідження є вагомою підставою для подолання викривленого сприйняття в суспільстві історії Південної та Східної України.

Примітка: Анотований звіт не повинен містити відомостей, заборонених до відкритого опублікування

Науковий керівник Проекту

д.і.н., проф.
Андрій ЗАЯЦЬ

(підпис)

